ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

غەزەل ۋەمەسىئۇلىرى

مۇھەممەت سادىق قەشقىرى

نەشرگە تەييارلىغۇچى ئا. مەمتىمىن

مۇھەممەت سادىق قەشقىرى — 18 - ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدا مۇناسىپ ئورۇن تۇتقان ئەدىپ، شائىر، تەرجىمان، تارىخشۇناس ۋە ئەخلاقشۇناس. ئۇنىڭ 18 پارچە ئىلمىي ۋە ئەدەبىي ئەسىرى بار.

زامانىسىنىڭ بۇ مەدەنىيەت ئەربابى 1740 - يىلى قەشقەردە دىخان ئائىلىسىدىن دۇنياغا كەلگەن. ئۇ كىچىكىدىلا دىخانچىلىق ئەمگىگىگە قاتناشقان.

مۇھەممەت سادىق قەشقىرىنىڭ قايسى يېزىدا تۇغۇلغانلىغى ۋە قايسى مەكتەپ-مەدرىسىتە ئوقۇغانلىغى نامەلۇم، ئۇ مەشھۇر شائىر ۋە شاھزادە خوجا جاھان ئەرشىنى ئۇستاز سۈپىتىدە ھۆرمەت بىلەن تىلغا ئالىدۇ.

مۇھەممەت سادىق قەشقىرى ناھايىتى ئۆزۈن ئۆمۈر كۆرگەن، ئۇ جۇڭغار خانلىغى ۋە ئۇنىڭغا بېقىنغان خوجىلار دەۋرىدىكى پۈتكۈل جاھالەت، نادانلىق، پىتنە-ئىغۋا، نىزاھ ۋە ئۇرۇش، ساتقۇنلۇق ۋە ئىجتىمائى پاجىئەلەر تارىخىنىڭ شاھىدى سۈپىتىدە ياشىغان، ئۇنىڭ ۋاپاتى 1849 - يىلى دەپ كۆرسىتىلىدۇ.

مۇھەممەت سادىق قەشقىرىنىڭ ھازىرغىچە ساقلىنىپ كەلگەن «تەزكىرەئى ئەزىزان»① ۋە ئۇنىڭ ئىخچام ۋارىيانتى «تەزكىرەئى خوجىگان» ناملىق چوڭ ھەجىملىك كىتاۋى؛ «تەزكىرەئى ئەسھائى كەھەف»، «زۇبدەتۇل مەسائىل دەلئە قائىد»، «ئەدە بۇس سالىخىن» ناملىق كىتاپلىرى بار. ئۇ يەركەن ھاكىمى يۇنۇس تاجىبەك ئىبن، ئىسكەندەربەك ئىبن ئىمىن ۋاڭنىڭ ئەمرى بىلەن مىرزا ھەيدەرنىڭ فارىس تىلىدا يېزىلغان ئەسىرى «تارىخىي رەشىدى» نى جۇملىدىن «تارىخ تاباری»، «ئىسكەندەرنامە»، «تاجى نامەئى شاھى» قاتارلىق ئەسەرلەرنى ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلغان.

① بۇ ئەسەر ھىجرىيىنىڭ 1182 - يىلى (مىلادىيىنىڭ 1768 — 1769 - يىللىرى) ئۇنىڭ قەشقەر مەدرىسىلىرىدە ئوقۇۋاتقان چېغىدا قەشقەر ھاكىمى ئوسمان بېيىس بەك ۋە ئۇنىڭ ئانىسى رەخىمە ئاغىچىنىڭ ئىلتىماسى بويىچە يېزىلغان. ئوسمان بېيىس بەك يەركەن ھاكىمى كۆچارلىق مىرزا ھادى بەكنىڭ ئوغلى بولۇپ، ھادى بەك چەنلۇك پادىشانىڭ يېقىن ئەمەلدارلىرىدىن ئىدى.

مۇھەممەت سادىق قەشقەرىنىڭ ئەسەرلىرى چەتئەل شەرقشۇناسلىرى ۋە ئۇيغۇر شۇناسلىرىنىڭ دىققىتىنى خېلى ئىلگىرىلا جەلپ قىلغان ئىدى. ئىنگلىز ئالىمى ن. ئىلىئاس 1891 - يىلى ئەدىبنىڭ «تارىخىي رەشىدىنىڭ داۋامى» دەپ شۆھرەت قازانغان نادىر ئەسىرى «تەزكىرەئى ئەزىزان» نى كالىكوتتىدا ئىنگلىزچىغا نەشر قىلدۇرغان. نېمىس ئالىمى م. خارتمان بۇ كىتابنى 1905 - يىلى ئىزاھلىق شەكىلدە نېمىسچە ئېلان قىلغان. روسىيە سايياھەتچىسى چوقان ۋەلىخانوۋنىڭ ئەسەرلىرى (1962 - يىل نەشرى) 2 - تۇم، رۇسچە 298—337 - بەتلىرىدە بۇ مەنبەلەر تىلغا ئېلىنغان. سوۋېت ئالىمى ئا. ئا. سىمېنوۋنىڭ 1925 - يىلقى كۆرسەتكۈچە، بۇ كىتابنىڭ فارسچە نۇسخىسى بارلىقى مەلۇم. سوۋېت ئالىمى م. ئا. سالاھىدىنوۋ 1959 - يىلى «سوۋېت ئىتتىپاقى پەنلەر ئاكادېمىيەسى ئاخبارات» مەجمۇئەسىدە «تەزكىرەئى ئەزىزان» دىكى قىرغىز مەنبەلىرىنى روس تىلىدا ئېلان قىلدى. مۇھەممەت سادىق قەشقەرىنىڭ «زىۋىدەتۇل مەسائىل دەئىە قائىدە» ۋە «ئەدەبۇسسالىھىن» ناملىق ئىتىكىغا دائىر كىتابى 1895 - يىلى رۇس ئالىمى ن. س. نىكوشىن تەرىپىدىن رۇس تىلىدا نەشر قىلىنغان. بۇ ئىككى كىتابنى خېۋە مەدرىسىلىرىدە رەسمى دەرسلىك قىلىش ئۈچۈن ھىجرىيەنىڭ 1320 - (مىلادىيە 1902 -) يىلى خېۋە خانى مۇھەممەت رەھىمخانىمۇ بۇيرۇق چۈشۈرگەن ئىدى.

مۇھەممەت سادىق قەشقەرى «سادىق» تەخەللۇسى بىلەن كۆپلىگەن لىرىك شېئىرلار ۋە سىياسىي - تارىخىي مەزمۇندىكى غەزەللەر، مەسنەۋىلەر، مۇسەممەن ۋە مۇخەممەسلەر، رۇبائى ۋە ساقىنامىلەرنى يازغان. ئۇ، ئۆز ئەسەرلىرىدە ئۇيغۇر خەلق ماقال - تەمسىللىرىدىن كۆپلەپ پايدىلانغان. ئۇ ئەلىشىر ناۋائىينىڭ «مەجالىسۇن نەفائىس»، «نەسائىمۇل مۇھەببەت»، دەۋلەتشاھ سەمەرقەندىنىڭ «تەزكىرە تۇشتۇئارا» قاتارلىق تەزكىرىلىرىدىن كېيىن بىزگە ئۆز دەۋرىنىڭ مۇھىم ئەدەبىلىرى، شائىرلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئەسەر نەمۇنىلىرى توغرىسىدا تەزكىرە قالدۇردى. ئۇ ئەدەبىي ۋە شائىرلارنىڭ مۇھىم‌راقلىرى — لىرىك شائىر ئەرشى (خوجا جاھان، ئەسلى ئىسمى ياقۇپ ئىبن دانىيال)، ئۇنىڭ ئوغلى خوجا سىددىق فۇتۇھى، ئاخۇن موللا مەشھۇر (ئىسھاقىم بەلىخى)، موللا مىرئابىدىن، خوجا نىزامىدىن خاموشى (شائىر ۋە «شاھنامەئى تۈركى» نىڭ تەرجىمانى)، شائىر ئۇلۇغ ئەزىزىم ۋە باشقىلاردىن ئىبارەت.

بىز تۆۋەندە ئۇنىڭ بىر قانچە غەزىل ۋە ساقىنامىلىرىدىن نەمۇنە كۆرسىتىتۇق.

× ×

قايسى بىر دەردىم بايان ئەيلەيكى قايسى كۆلفىتى،
بىلمان يا كەلىمگەي مۇنداق بىروۋغا مېھنىتى.

ماتەمىمنى ئەيتاينمۇكىم مۇسىبەت غۇسسىسى،
يا دەينمۇ خانۋەيرانلىق بالايۇ شىددىتى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ياكى دۇشمەنلەر ھۇجۇم ئەيلەپ جەۋانبەدىن ماڭا،
قەستى جانىم قىلغىنى دەيمۇ خەتەرلىك ئاپىتى.

بارچە غەم بىر ساربىيۇ بىغەم رەقىبىم تەڭدىل ئول،
يەتكۈرۈپ ھەردەم مەلامەتدىن تۇمەنمىڭ زەخمىتى.

سادىقا، شاھزادىلەرگە يوق جافايى قالدىمۇ،
نە ۋاپا قىلدى ئاڭا خەيلى ھەشەم، نە دەۋلىتى.

× ×

سەپلەر ئارا ھەر يەردە ئۇرار جەڭ چېكەرلەر،
مەنسى بۇكىم جەڭگاھ كۇنى ئىلغانۇر ئەرلەر.

ھىممەتلىك ئەرەنلەرنىڭ ئىچىگە جۇش چۇشۇبان،
مەيدان ئارا جەۋلان ئېتىپ سىنە يارارلەر.

جاندىن كېچىبان نەرە ئۇرۇپ ھەملە قىلىبان،
شىرانە، دەلىرانە كىرىشىپ تىغ ئۇرارلەر.

خاتەم سىفەتى ھەيز مىسلى خۇنسى تەبىئەت،
بى ھىممەتۇ كەجدىن كەج قاچارلەر.

ئات كى جىگەرلىكتۇر ئىچىگە تۇشۇبان ئوت،
مەيدان ئارا جەۋلانباز ئېتەر ھاردى بۇ خەرلەر.

غەيرەتلىك ئەرەنلەر بۇ كۇنى ئۆزگىچە سادىق،
بى غەيرەت ئەرەنلەردىن ئېرۇر ياخشى چۇ سەگلەر.

× ×

ئىلاھى قىلغىنىسەن بۇ دەھر ئارا ئۆمرنى جاۋدان،
بەلەند ئەيلەپ تەقى ھەم شەۋكىتى ـ شەننى يۇز چەندان.

ھۇمائى ئەۋجى ئىززەت باشى ئۇزرە سايىبان ئەيلەپ،
ئادالەت تاجى باشى ئۇزرە قالغاي مىسلى نۇشىراۋان.

زەفەر بەرگەچ ھەۋادىس خەيلىنى دۇشمەن سېرى پۈترات،
نە چاغلىق مۇشكۇل ئىش تۇشسە ئۇ شۇلدەم ئەيلەگىل ئاسان.

دىماغىن تازە، تەبئىن خۇش، قەلەمنى خۇش بەيان ئەيلەپ،
مۇتىئى - تابىئى تۇران زەمىن ئولغاي يەنە ئىران.

تۇفەيلىدىن رەئىيەت ئىچرە كۆپ ئەمنۇ ئامان ئولدى،
جەھان مەمۇر بولدى ئەيلەگەچ كۆپ لۇتف ئىلە ئىھسان.

جەفايۇ جەۋر بۇنيادىن تۇز ئەتكەن ئەل قېچىپ ھەر سۇ،
ئەدەم دەشتىدە ھەيران ئولدىلەر رەسۋايۇ سەرگەردان.

مۇرادى ھاسىل ئولغاي، ھۆكمى نافىز ئۆمرى بەر خوردار،
دىگىل سادىق: ئىجابەت ئەيلەگىل يا ھەزرىتى راخمان.

× ×

بىۋافا سەن ئەي فەلەك گەردۇنى كاج رەفتارسەن،
سەكۆدلەر قىلغۇم سېنىڭدىن مۇنچە ھەم غەددارسەن.

قايدا بىر نادانى بەدنىيەد مۇرادىن بەرگىسەن،
ئالى ھىممەت، مەردى دانا ھەققىدە مەككارسەن.

زۇلم پىشە، كىنەكەشلەر سانى سەدىيى ئەكبەرلىك،
فەتھۇ نۇسرەتنى نەسىپ ئەيلەپ ئاڭا غەمخارسەن.

قايدا بىر ئازادىژەش بولسا قىلۇرسەن پۇر خەتەر،
نەھسى ئەكبەرنى نەسىپ ئەيلەرسەنۇ ئەييارسەن.

شاھىيۇ شاھزادىلەر قانىن تۆكەرسەن بى دەرىغ،
نە ئەجەپ بى رەھم سەن، خۇنرىزسەن، خۇنخارسەن.

كىمكى بولسا ئەندىكى خۇش فەھم ئېنىك سەن دۇشمنى،
كىمكى شەككاكۇ فىتنىداز بولسا سەن سەرىارسەن.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

سادىقا، گەر ئۇشبۇدۇر كارى فەلەكتە ئىمتىياز،
نە ئۈمىد ئەيلەرسەنۇ ئەلبەتتە خارۇ زارسەن.

× ×

بولسا ئەردى رۇستەم ئەۋلاددىيۇ رۇستەم ئول كۈنى،
ھەرنەچە مەيدانغا فەرياد ئەيلەسە چىقماس ئۈنى.

ئوتروۇدا گەر شەست تەھمۇرەس، تەھەمتەنلەر قېچىك،
بىر يولى چابۇك سۇۋارىم قەتل ئېتەر ئانى، مۇنى.

قىلسا تىرەندازلىق مەيدان ئارا قانىن تۆكۈپ،
ئالەم ئەھلى گەر ھۇجۇم ئەتسە تۈمەنمىك بىر يولى.

سەف ۋە سەف جەۋلان قىلۇر جاندىن كېچىكلەر زاھىدا،
شۇرى شەر پەيدا قىلۇر بەرىك سالاھىيەت تونى.

سادىقا، سەن كىم سەن ئول شاھىئى مەدھى كىم دۇرۇر،
لىك مەدھى شاھنى دىمەك رەسمى گادادۇر قانۇنى.

× ×

ئاتەشگەر بى مۇرۇۋۋەت چەرخى كەجرەفتار بۇ ئالەم،
ئانىڭدا زەررە ۋەفا يوق ئەنى بىل ئەي بەنى ئادەم.

ئەي شاھى گادايى فانى بىلسە ئۇشبۇ ئالەمنى،
يۈزىگە لۇتفى نەيسانىنى چاچقاي قەترەئى شەبنەم.

قەنى ئىسكەندەرۇ، دارا، قەنى جەمشىد، فەرىدۇن،
يامانلىق ئەيلەگەنگە ياخشىلىق قىل ئەي بەنى ئادەم.

× ×

ھەيكى، بارسەن زىنھار ھىچكىمگە ئازار ئەيلەمە،
نەفئى ئىستەپ ھەم بىرەۋگە زۇلمى بىسيار ئەيلەمە.

قايماغىل بېجا قەدەم قىلما ھىكايەت كىمسەگە،
ئىككى ئالەم ئىچرە جانىڭغە قاتىغ كار ئەيلەمە.

هەر نە قىلىكىم بىر يىتىمنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتماغىل،
دەر ھەقىقەت شاھدۇرۇر ئول سەن ئۇنى خار ئەيلەمە.

نەچچە دۈشمەننى ئۆزۈڭگە مەھرەمى راز ئەيلەدىڭ،
سېنى ئەيلەر فاش كىم، ئەغيارىنى يار ئەيلەمە.

گەر ساڭا ئەھلى ھەقىقەت كارى خۇد مەلۇم ئەمەس،
جانۇ دىل بىرلە ئەقىدە ئەيلەگەنلەر غەم يىمە.

ھەر نىچە جەۋرۇ جافا كەلسە فەلەك ئەغيارىدىن،
بىل ئۆزۈڭ دەردىڭ يۇتۇپ، دۈشمەنگە ئىزھار ئەيلەمە.

سادىقا، ئۆتكەن ئەزىزلەر روھىدىن ئاگاھ بول،
ئىتلەرى سۈلكىدە بولسا فەخرى بىل ئار ئەيلەمە.

× ×

يۈز تۈمەن تۇپراق بولسۇنكىم بۇ دۈشمەن جانىغە،
ھەم قۇرۇپ تەنىغە ئوت تۈشكەيكى خانۇ مانىغە.

ئاشىنالىق قىلماڭىزلەر ئاشىناسى يوقتۇرۇر،
نە ئانىڭ بولغاي ۋەفاسى ئەھد ئىلە پەيمانىغە.

تائەتى ئانىڭ ئوغۇرلۇق ھەم قاراقچىلىق ھۆنەر،
ھەم ھارامخورلۇق فەزىلەت مۇخلىسى سۇلتانىغە.

ئاشىناسى دۈشمەنىدۇر، مىھرىبانى قاتىلى،
ھەمنىكى تاراج ئەيلەپ زەخمەت بېرۇر مىھمانىغە.

ھىچ قەۋمى سادىقا، ئۇشبۇ سۈفەتلىك بارمىدۇر،
دېۋە ھايۋان ئەر ئېتەر بۇ شۇمنىڭكى كارىغە.

كېتۇر ساقى ماڭا بىر نەچە ئى مەي،
فەلەك جەۋرى سىتەمىدىن مۇنچە سۆز دەي.

قىلاي ئۆتكەن زاماندىن كۆپ شىكايەت،
ئەزىزلەر سەرگۈزەشتىدىن ھىكايەت.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

نە ئىشلەر كەلتۈرۈپ شاھزادىلەرگە،
ھەمە نازۇك بەدەن ئازادىلەرگە.

ياماڭ ۋەسفىن بايان بىرلە تۈگەنمەس،
نە چاغلىق دىسە بولغاي ئەيىبۇھەننىاس.

ئەدۇۋلەر خەيلىدىن ئىستەب ئامانلەر،
قەرىز ئەيلەپ ئەزىز خانەدانلەر.

كاناره تۈتتىلەر دەشتۇ ئەدەمگە،
دىيارۇ خانە تاشلاپ شۇم قەدەمگە.

دىمە دەشتى بالايى جاڭگالى دەرلەر،
نە جاڭگاللاردىكى جاڭگالى شىرلەر.

دەرەختى خارناك مىسلى نەشتەر،
ئۇرار ئەزاغا ئانداغ تىر ـ خەنجەر.

كۆرۈڭ بۇ ئەكسىلىكنى بۇ زامانغا،
تافاۋۇت ئەيلەمەس ياخشى ـ ياماننغا.

سۆزۈڭ قىل سادىقا، كەم ئىختىيارى،
مۇقەررەردۇر بۇ ئىشلەر ھەرنە بارى.

فەلەكتىن گەردىسەڭ يۈز مىڭ شىكايەت،
تۈگەنمەس چۈن ئاڭا يوقتۇر نىھايەت.

× ×

كەل ئەي جامىڭنى تۇت ساقى پەيا ـ پەي،
ئىچىپ سەرمەست بولۇپ بىر نەچە سۆز دەي.

بولۇبدۇر گەرم ئاتەشگاھ، جەڭگاھ،
كۆيەر نامەرت ئاندا خاھ، ناخاھ.

دەلىرەن، پەھلىۋانان شىرى سەفدەر،
يارەنلەر بولمىش ئاندا چۈن سەمەندەر.

چۇ ئوت كۆيدۇردى ئول نەمرۇدى مۇردار،
خەلىلۇللاغا چۇن بولدى گۈلزار.

چۇ نەمرۇد جاندىن بىزار بولغاي،
يارەنلەر ئۇيقۇدىن بىدار بولغاي.

چۇ مىرزا بولدى بۇ كۈن شىرى بىشە،
ۋەيا بولدى بوران ئول خەلقى تىشە.

ۋە ياكىم بولدى مىرزا پىلى مەھمۇد،
ئەدۇۋ خەيلىنى ئەيلەپ نىست نەبۇد.

ۋەيا پۇركەف ئېغىز چۇن ئۇشتۇرى مەست،
قىلىپ ئەل پەيمالى زىرى يا پەست.

گاھى ئوك، گاھى سول، چۇن گاھى ئورتۇ،
قىلىپلەر چۇن ئول خۇشۇ نىكۇ.

قېچىپ ئەل ئىككى يانغا كوچا ئەيلەپ،
نە چۆككىم گۇرگ قەسدى رەممە ئەيلەپ.

سېلىبان ئەل ئارا يۇز شۇرى ئافەت،
يېتىپ جانلەرغە ئاندىن نىشى زەخمەت.

ئەدۇۋ خەيلىگە سالىپ شۇر غەۋغا،
بەسى جانلارنى ئايرىپ تەندىن ئاندا.

تەمام ئالماس ئەگەر تەرىق قىلسا،
ۋەرەقغە سىغماس ئاق تەۋسىف قىلسا.

كەل ئەي ساقى كى مەقسەت ساڑى يۇرگىل،
سېنى كىملەر دىدى بۇ سۆزدە تۇرغىل.

غەنىمەت ۋاقتىدۇر بۇ سۆز تامام ئەت،
بىلەرسەن تاڭلانىمۇ ۋەسسالام ئەت.

تامام ئەت سۆزنى بۇ ۋاقتى غەنىمەت،
كى بىلمەم تاڭلا ئەيا بارمۇ فۇرسەت.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

دىيارى مەملىكەتتە ھاكىمنىڭ خوپ،
سېنىڭدەك ناتىۋانغا شەپقىتى كۆپ.

خۇسۇسەن ۋالىدە بەس مەھرىۋانى،
ئەجەپ دانا بۇ زىرەك نازەنىنى.

ئەزىز شاھلەرغە ساھىبى ئىخلاس،
ماشايىخ ئەۋلىياغا مۇخلىسى خاس.

نازاكەتلىك سۇخەنغە ئول خەرىدار،
ھىكايەت ئۇ قىسسەسىغا ئاشىقى زار.

خۇسۇسەنكىم ئەزىزلەر سەرگۈزەشتى،
بەسا مەرغۇپ ئاڭا مەھبۇب تۇشتى.

خەرىدار ئالسا سەرداری ۋىلايەت،
نە خۇش دەۋلەت ئەمەسمۇ تۇرفە ئىززەت.

كىشى مۇنداق مەھەلدە قىلمىسا سۆز،
قىيامەتتە دىگەيمۇ: ئەي سۇخەنداز.

يەنە قويغىل قەدەم مەقسۇد ساری،
سۇخەن ئاغاز قىلغىل ئەمدی باری.

مۇبارىزلەر بىرىدۇر مىرزا قاسىم،
نە بولغاي ۋەھم ئاڭا، نە خەۋف، نە بىم.

شىجائەتلىك دىلاۋەردۇر يىگانە،
دىلاۋەرلىكدىن ئول رۇستەم نىشانە.

چۇ ھەق ساری تۇتۇپ كۆڭلىنى ئاگاھ،
ئىغىزدا: ۋاھۇسۇينا، ۋا غەرىباھ.

ئۇرۇپ ئۆزنى ئەدۇغا بى تەۋەققۇف،
چېپىپ، سانچىپ، ئىتتىبان بى‌تەكەللۇف.

نه خۇشتار كىمسه تاپسا گەر شاھادەت،
ئىكى دۇنيادىن ئارتۇق كۆپ شارافەت.

يەنه مىرزالاردىن ئول مىرزا شىرداغ،
قويۇپتۇر شىرلار كۆكسىگه يۈز داغ.

دىلاۋەرلىك قىلىپ مەيداندا چالاك،
قوبۇپ ئەل جانى تىغىدىن چۇن خاشاك.

ئاڭا ئۆز جانىنىڭ خەۋفى قاچان بار،
ئەگەرچه يالغۇز ئەرسه ئول خۇدايار.

يەنه بىر مىرزا ئابدۇلۋاھاب ئەردى،
ئەجەب بازۇئى ھىممەت يارى بەردى.

قىلىبان زىكرىنى ئاللاھ، ئاللا،
رەسۇللا، ھۇسەينا ۋە شەھىدا.

يانا ئوردانىڭ ئول خەيلى ھەشەمدىن،
دىلاۋەر ھەم مۇبارىز مۇھتەشەمدىن.

باھادۇر پەھلىۋانى بى تاقابۇل،
شجائەتلىك شاھابەددىن باقاۋۇل.

سىپەھسالار قەۋمى چابۇك ئەنداز،
دىگەيمەن بىر بەلەند پەرۋاز شەھباز.

دەلىرانۇ دىلاۋەرلەر دەلىرى،
دىسه بولماس ئېنىڭ رۇستەم نەزىرى.

ئەجەب ئېرمەس دىسه رۇستەمگه مانەند،
چىراكى فىتنىلىك ئاخىر زامانەند.

گۇرۇھى لەشكەر ئىچره شىرى غىرران،
ئېرۇر ئول ئەۋۋەلى چابۇك سۇۋاران.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئۇلۇغ باباسى كىم ئۇشتۇر خەلىفە،
زوھۇر ئەردى كارامەتى ئەجىبە.

شىھابەت شىن ئانىڭ زۇھۇرى،
كامالى مەست بۇغراچۇن شۇتۇرى.

خالايىقلەر ئېنىڭ زەربىدە نالان،
قىلۇر ئەل جەڭدە فەرياد ـ ئەفغان.

گاھى ئوك گاھى سولنى كۇشتە ئەيلەپ،
گاھى ئوترۇنى تۇدە ـ پۇشتە ئەيلەپ.

دىلى، جانى بىلە ئاللا گىريان،
قىلىپ دۇشمەننى سەرگەردانۇ ھەيران.

بار ئەردى دوستى بازۇدە بارابەر،
نىچە ھەم ئوردا خەيلىدىن دىلاۋەر.

سۇخەنگە بولمىغاي ھەددۇ كەنارە،
ئەگەر نامۇ بەنام ئەتسەم شۇمارە.

يەنە قىرغىز دىلاۋەرلەر ئىدى بار،
ئورۇس ئاتلىغ، توقالۇ ھەم خۇجامىيار.

مۇبارىز نامدارى، پەھلىۋانى،
يەنە مىڭدىن بىرى بەردىم نىشانى.

× ×

تۇت ئەي ساقى ماڭا جامىڭنى دۇ بارە،
زەمانى چەڭدۇر، ۋاقىت نە قارە.

قىلۇرمەن شىكۇەلەر مەككارەلەردىن،
نە بەدكاردار بەدخۇنخۇارلەردىن.

بار ئەردى بىر نىچە سەردارلەردىن،
دىيانەت، بەلكى ئىمان بەخەبەرلەردىن.

شەرئەتنىڭ خارابىدىن ئىشى يوق،
تەرىقەت ئىستەگۈچى ئەسل كىشى يوق.

كىچە-كۈندۈز ئۇلەرگە كارھەرفە،
ئاداۋەت ئەيلەمەكدۇر بەغىزكىنە.

خۇدانىڭ خەلقىغە كۆپ جەبر ئەيلەر،
كى باتىن كۆزلەرىن كور ئەيلەر.

پاسات ئىشلەرگە ئول بسيارى مائىل،
بىراۋنى باشلاماققا تۇرفە كامىل.

ئاداۋەت سارىگە بەد مەسلىھەتلەر،
ئىلاج كوردەن كاج مەسلىھەتلەر.

ئىككى شاھلەر ئارا شەككاكىدۇرلەر،
سالۇرغاكىن بەسى چەلاقىدۇرلەر.

ۋەزىر ئەر بولسالەر مۇنداغلەر ئۇباش،
دىسە شاھ بوركىنى ئال ئول كېسەر باش.

ۋەزىرى زالىم خۇنخار بولسا،
خىيانەت بابىدا مەككار بولسا.

يېتەر زۇلمى بىرلە شاھلەرگە بەدنام،
نىزامى مەملىكەت تاپماس سەرەمجان.

بىرىپ سۇلتان ھۇسەينىگە ياخشى ئاتى،
ناۋائى مىر ئەلىشىر ھىراتى.

ۋەزىر بەدبەيانغا ھاجەت ئەرمەس،
مىسال ئەتمەك ئايانغا ھاجەت ئەرمەس.

بۇلار ئۆز شاھىغا يەتكۇردى بەدنام،
ئۆزى گۇمرابان بولۇبان بولدى كام نام.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

خۇدايا كىمگە سەردار ۋىلايەت،
ۋەزىرى ئاقىلى دانا نەسىب ئەت.

خارابى مۇلىك بولماس ھەم رەئىيەت،
راۋاجى شەرىدىن ئولغاي دىيانەت.

بى ھەمدۇلىللاكى ھالەن خۇش زاماندۇر،
ھەممە خەلق خۇدا ئەمىن ئاماندۇر.

ئەنان سۆزنى تۇت سادىق سۆزۈڭگە،
قاياندا يۈرگەيسەن كېلگىل ئۆزۈڭگە.

× ×

كېتۇر ساقى ماڭا جامىڭنى تىزراق،
كى مۇنداق سۆزدىن بىخۇد، مەست خۇشراق.

بولۇپ بۇ سۆزدە ئانداغ تاقەتىم تاق،
قاچانى قىلمىش بۇ ئىشلەرنى قالماق.

ماڭا يۈز كېلتىرىبدۇر تۇرفە ھالى،
تىلىمدە قالمادى سۆزدە ماجالى.

كۆزۈمدە قەترە ـ قەترە تىنمەدى ياش،
گۈزەر ئولدى دىل، جانۇ باغرى تاش.

تىلىم يىغلاپ ھەم ئەتتى سىنەسىن چاك،
ھەم ئاندىن روھى قاغاز بولدى نەمناك.

بۇ سۆزلەردىن غەرەز تەرىق ئەمەسدۇر،
قۇياشگە ھاجەت تەۋسىق ئەمەسدۇر.

غەرەز ئولكىم بۇ يەڭلىغ شاھلەرگە،
ھەقىقەت سىرىدىن ئاگاھلەرگە.

جافا ۋە جەبر يەتكۈزمەك راۋامۇ،
ئوقۇبەت بىرلە ئۆلتۈرمەك راۋامۇ.

رەسىدە، نارەسىدە شىر خارە،
زەئىفە ئاجىزىدىن بىشۇمارە.

بار ئەردىلەر بۇلارنىڭ جۇملەسىدە،
كى بۇ خۇنخارىلەرنىڭ ھەملەسىدە.

نە كافىر، نە مۇسۇلمان قىلمادى رەھم،
نە ياخشى، نە يامانغا قىلمادى فەھم.

كۆرۈڭلەركىم بۇ نە ئىنسافلىكتۇر،
سەراسەر چەشمەسەر نا سەفلىكتۇر.

ئىلاھا، بۇ زامانىدىن تا قىيامەت،
بەنى ئادەم باشىدىن ئال مىھنەت.

ئەزىزلەرْ ۋەجىدىن دەفئى ئەت بالانى،
كېتۈرمە كەسسەگە بۇ ماجەرانى.

تامام ئۇلسۇن بۇلار بىرلە بۇ ماتەم،
قۇتۇلسۇن بۇ بالادىن ئەھلى ئالەم.

كەل ئې ساقى تامام ئەت بۇ سۆزۈڭنى،
كېتۈرگەن سۆزۈڭگە ھەم يۇزۈڭنى.

لۇغەت

بىشە كۆرەپ —	بىگۇمان، گۇمانسىز
دەفئى —	قايتۇرماق
نەشە —	شاتلىق
رەم —	چۆچۈش
رۇتبە —	دەرىجە
تىرەنداز —	ئوقچىلىق، ئېتىشۇازلىق
خاتەم —	تامغا، ئۇزۈك
شورى —	يول، كوچا
نەفئى —	پايدىسى